

בן נח במצוותיו

(סנהדרין נו, א) תנו רבנן שבע מצוות נצטוו בני נח דינין וברכת השם עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים וגזל ואבר מן החי.

חילוק בין ב"נ לבני ישראל בקיום המצוות

בספר משך חכמה (דברים לג, ד) עה"פ תורה צוה לנו משה מורשה וכו', מחלק בין בני ישראל בקיום התורה שלנו לשל בני נח בקיום הז' מצוות שלהם. שבני ישראל בעצמם ראו ושמעו השם מדבר למשה, כמאמר הנביא (ישעיה מג, יב) "ואתם עדי", ולכן האמונה היא אמיתית, ולכן אף על מצוות ב"נ, בני מצווים רק ממה שהשי"ת אמר למשה שישמרו זה, ולא מחמת שנצטווה אדם ונח בהם, לפי שעל נביאותם דבר השי"ת לא בא אמיתות עצמיות במוחש כמו שבא על נבואת משה.

וזה שאמר בפרק גיד הנשה (משנה ו) לא נצטוו ישראל אלא מסיני ואילך, וכתב הרמב"ם בפיה"מ וז"ל מסיני נאסר, שאתה צריך לדעת שכל מה שאנו נזהרים ממנו או עושים אותו היום אין אנו עושים זאת אלא מפני צווי ה' על ידי משה, לא מפני שה' צוה בכך לנביאים שקדמוהו. דוגמא לכך, אין אנו אוכלים אבר מן החי, לא מפני שה' אסר על בני נח אבר מן החי, אלא מפני שמה שאסר עלינו אבר מן החי במה שנצטווה בסיני, וכן אין אנו מלים בגלל שאברהם מל את עצמו ואנשי ביתו, אלא מפני שה' צונו על ידי משה להמול כמו שמל אברהם ע"ה. לא כן בני נח, הם אינם מצווים רק מנביאייהם (וע"י משה הודיע השי"ת שנצטוו בהם נביאייהם, כמו שכתב הרמב"ם הלכות מלכים) שגם ההודעה מתורת משה לא ראו בעצמם, רק סופר להם מקהל עדת ישורון. ולכן כיון שאין להם אימות מוחשי, **אם כן מצוות שלהם היא רק שמירת הסדר קרוב לדת הנימוסי**, קל הביטול ע"י נביא באות ומופת ובפרסום. לכן אין להם רק סייף, שזה מיתה המסורה גם למלכות בהפר אחד דת נימוסי חותכים ראשו בסייף בלבד.

הריגת ב"נ שעבר על ז' מצוותיו

(עבודה זרה כו, א) תני רבי אבהו קמיה דר' יוחנן העובדי כוכבים ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורדין, וכתבו בתוס' דאף על פי שסתם כנענים עובדי ע"ז הם ועוברין על שבע מצוות, מכל מקום אין מורדין, דרבינהו בקרא להתירא דכתיב והיה לך למס ועבדוך (דברים כ). וכ"כ לקמן (עבודה זרה סד, ב) בסוגיא דגר תושב, דנחלקו התנאים בגדר גר תושב, דר"מ סובר כל שקיבל עליו בפני ג' חברים שלא לעבוד עבודה כוכבים הוא ג"ת, וחכ"א כל שקיבל עליו שבע מצוות שקבלו עליהם בני נח, ואחרים אומרים איזהו ג"ת זה גר אוכל נבילות, שקבל עליו לקיים כל מצוות האמורות בתורה חוץ מאיסור נבילות. ומסקינן דנ"מ להחיותו. והק' בתוספות (שם סד, ב) לר"מ למה יש חיוב להחיותו, והלא מיד שעבר שבע מצוות חייב מיתה, דאזהרת בני נח היא מיתתן בלא עדים והתראה, א"כ איך שייך חיוב "להחיותו" אם עובר על שאר ז"מ ב"נ, ות' דכל זמן שלא דנוהו בית דין אינו חייב מיתה, והוכיח מהא דאמרינן העובדי כוכבים לא מעלין ולא מורדין.

כתב הטור (יורה דעה סימן קנח) שאין מורדין אותן (עכו"ם) לבור בידים, וכתב בבית יוסף, שמדברי התוספות (הנ"ל) משמע דלאו למימרא שאסור להורידם, אלא היינו לומר שאינו מצוה להורידם אף על פי שהם עוברים על ז' מצוות. ומיהו היכא דמקיימין ז' מצוות משמע דאסור להורידם. וצ"ע היכא משמע כן מדברי התוס', וראיתי שמפרשים דכוונתו שהמקור של תוס' הוא הפסוק "והיה לך למס עובד", והבין הב"י שר"ל שלא חייבה התורה להורגם כדי שיוכלו לשעבד בהם, אבל אם ירצו להורגם שפיר דמי. שוב התבוננתי שגם מלשון התוס' שכתב דרבינהו בקרא להתירא, משמע שיש היתר לא להרגו, אבל גם איסור אין כאן.

וכן הוכיח הב"י מהרמב"ם (רוצה ושמירת הנפש ד, יא) שכתב וז"ל אבל הגוים שאין בינינו ובינם מלחמה ורועי בהמה דקה מישראל וכיוצא בהן, אין מסבבים להן המיתה, ואסור להצילן אם נטו למות, כגון שראה אחד מהן שנפל לים אינו מעלהו, שנאמר (ויקרא י"ט, ט"ז) לא תעמוד על דם רעך, ואין זה רעך. ר"ל ממה שכתב הרמב"ם **שאין מסבבין** להם מיתה, דייק הב"י שר"ל שאינו חייב, אבל אינו אסור, וצ"ע היכא משמע כן ברמב"ם. שוב ראיתי בט"ז (יורה דעה רנ"ח ס"ק א) שהיה משמע ליה להב"י מדלא נקט ברישא

גם כן לשון אסור כמו שנקט בסיפא שאסור להצילן, שמע מיניה דלאו איסורא קאמר אלא שאין מצווה לסבב, ומוסיף שהאמת כן הוא, שמתחילה כתב הרמב"ם שם שבכופרים ומסורות היה מצווה לסבב להם המיתה, ועל זה אמר הרמב"ם דבעובדי כוכבים אנסיין אין מצווה לסבב להם כן, אלא אם ירצה הרשות בידו לסבב.

אבל עי"ש שהק' קושיא עצומה מההיא דאמרינן (סנהדרין נז, א) על שפיכת דמים, ישראל בעובד כוכבים פטור, ומפרש התם דלא שייך למיתני מותר דהא אמרינן עובדי כוכבים לא מעלין ולא מורידין, ופרש"י לא מצילין אותם מן הבור מן המיתה ולא מורידין אותן אל הבור להמיתן בידים. הרי לן להדיא שלא לבד שאין חיוב, אלא שיש איסור להורגם. וכן הוכיח מתוס' (ע"ז י, ב) שהקשו על אנטונינוס שהרג עבדיו, והא אף בישראל אסור משום לא מורידין, מבואר שיש איסור.

מבואר בתוס' שעכ"פ אחרי שדנוהו את הב"נ בב"ד מותר לישראל להורגו, ויש להסתפק אם זה רק היתר להורגו, או שיש גם מצווה, שאנו מצווים לדון ב"נ על זה שעוברים על ז"מ שלהם. וי"ל דלפי הב"י שגם לפני שדנוהו יש היתר להרגם, א"כ משמע שאחרי שדנוהו יש חיוב. ולכאורה נחלקו בזה הרמב"ם ורמב"ן כמו שיבואר.

מצות דינים בב"נ

דהנה כתב הרמב"ם (מלכים ט, יד) וז"ל וכיצד מצווין הן על הדינין, חייבין להושיב דיינין שופטים בכל פלך ופלך לדון בשש מצות אלו, ולהזהיר את העם, ובן נח שעבר על אחת משבע מצות אלו יהרג בסייף. **ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה**, שהרי שכם גזל והם ראו וידעו ולא דנוהו, ובן נח נהרג בעד אחד ובדיין אחד בלא התראה, ועל פי קרובין אבל לא בעדות אשה ולא תדון אשה להם. הרמב"ן (בראשית לד, יג) חולק עליו דאם כן היה יעקב אבינו חייב להיות קודם וזוכה במיתתם, ואם פחד מהם למה כעס על בניו וארר אפם אחר כמה זמנים, וענש אותם וחלקם והפיצם, והלא הם זכו ועשו מצווה ובטחו באלהים והצילם.

ממשיך הרמב"ן, שאם הרמב"ם מחפש עבירות אצל אנשי שכם שחייבים בגללם מיתה, הרי אנשי שכם וכל שבעה עממין עובדי עבודה זרה ומגלה עריות ועושים כל תועבות השם היו, והכתוב צווה עליהן בכמה מקומות (דברים יב, ב) על ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן וגו', לא תלמד לעשות וכו' (שם יח ט), ובגלוי עריות כי את כל התועבות האל עשו וכו' (ויקרא יח כז), **אלא שאין הדבר מסור ליעקב ובניו לעשות בהם הדין**. הרי לן שלפי הרמב"ם בני יעקב היו מחויבים להרוג אנשי שכם על שעברו על מצות דינים, והרמב"ן חולק.

ב"נ שלא קיבל עליו ז"מ

כתב הרמב"ם (מלכים ח, ט) יפת תואר שלא רצתה להניח ע"ז אחר השנים עשר חדש, הורגין אותה, וכן עיר שהשלימה אין כורתין להן ברית עד שיכפרו בע"ז ויאבדו את כל מקומותיה ויקבלו שאר המצות שנצטוו בני נח, **שכל עכו"ם שלא קבל מצות שנצטוו בני נח הורגין אותו אם ישנו תחת ידינו**. ממשיך הרמב"ם (שם הל' י) שמשה רבינו לא הנחיל התורה והמצות אלא לישראל, שנאמר מורשה קהלת יעקב, ולכל הרוצה להתגייר משאר האומות, שנאמר ככם כגר, אבל מי שלא רצה אין כופין אותו לקבל תורה ומצות. **וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה לכופף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח, וכל מי שלא יקבל יהרג**, והמקבל אותם הוא הנקרא גר תושב בכל מקום וצריך לקבל עליו בפני שלשה חברים.

קבלת שכר לב"נ

עוד כתב הרמב"ם (שם הל' יא) שכל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם, **ויש לו חלק לעולם הבא**, והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקדוש ברוך הוא בתורה, והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן, אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב, ואינו מחסידי אומות העולם ולא (ויש גורסים "אלא") מחכמיהם.

מפני שנצטוו או מפני שהשכל מחייב

מדברי הרמב"ם שכתב שהן צריכים לעשות המצוות משום שנצטוו, משמע דלא כדברי המשך חכמה שכתב שמצוות שלהם היא רק שמירת הסדר קרוב לדת הנימוסי, דאם כדבריו למה צריכים לעשות בגלל הצווי, הרי כל ענין מצוות שלהם אינו אלא כדי שיהיה שמירת הסדר וכו', וזה מתקיים אפילו אם עושים משום הכרע הדעת, וצ"ע.

גר תושב

מטרת קבלת הגר תושב במצוות

הבאנו דברי הרמב"ם שג"ת צריך לקבל עליו לקיים ז"מ ב"נ, וכבר הק' האחרונים מה תוקף בקבלה זו, הרי גם לפני הקבלה היו מחויבים בז"מ שלהם, אז מה מוסיף להם הקבלה. ויעוין בחידושי הריטב"א (מכות ט, א) שכתב שג' לשונות נאמרו בכותים, גר תושב ובן נח וכותי, גר תושב הוא שקבל בב"ד של ישראל לקיים שבע מצוות שנצטוו בני נח כדאיתא בע"ז (סד, ב), וכזה מותר להתיישב בינינו ולזה נקרא תושב, וכיון שקיבלן בב"ד הוא נקרא בשבע מצוות אלו מצווה ועושה, וכי הא אנו מצווין להחיותו כדכתיב וחי עמך (ויקרא כה, לה), ואין צריך לומר שאסור לנו לגרום לו שום קטלא וכל שכן להורידו לבור. עי"ש שמאריך בגדר ב"נ וכותי.

אבל הריטב"א בדבריו אלו האיר עינינו בגדר קבלה זו של הג"ת, שהוא כדי שיהיה כמצווה ועושה, והוא על פי מה שאמרו חז"ל (ב"ק לח, א) עה"פ "ראה ויתר גוים", ראה שאין מקיימין ז' מצוות שלהן, "התיר להם", ר"ל שאינם מקבלים שכר כמצווה ועושה אלא כמי שאינו מצווה ועושה, אבל אם קיבל עליו המצוות הוי כמצווה ועושה, שע"י קבלתו נעשה מחויב בדבר, ולכן יש תוקף בקבלתו דלפני זה לא היו "מחויבים", ועכשיו התחייבו מחדש.

האם גוים "מצווים" על ז"מ ב"נ

והנה הגמ' (ב"ק שם) הק' "איתגורי איתגר", ר"ל איך נאמר שהתיר להם בגלל שראה שאינם מקיימים המצוות, וכי נותנים להם שכר על זה, ומשני שאינם מקבלים שכר כמצווה ועושה אלא כמי שאינו מצווה ועושה, משמע שבאמת מצווים ומקבלים עונש על עבירתם, אלא שאין מקבלים שכר. וזה לכאורה דלא כהריטב"א דא"כ שוב אין משמעות בקבלתם.

אבל כבר הארכנו במקום אחר שלכאורה נחלקו בזה המפרשים, דהנה התוס' במסכת חולין (קב, א ד"ה ורבי יהודה) כתבו, שאיסור אבר מן החי יכול לחול על איסור בהמה טמאה, ולא אמרינן אין איסור חל על איסור, משום דהוי ליה איסור מוסיף, ר"ל משום דאיסור אבר מן החי אסור גם לב"נ, ולכן חל איסור אמ"ה על איסור בהמה טמאה גם לישראל. אבל עי' בשו"ת הרמ"ע מפאנו (סימן קכ"ג) שחולק על תוס', ונקט שבאבר מן החי אינו איסור מוסיף, דהא דרשינן "ראה ויתר גוים", שהתיר להם שבע מצוות, א"כ לא נאסר לגוים. נמצא שהוא מפרש הגמ' כפשוטו, שאינם מצווין כלל אפילו בש"מ ב"נ, ומשו"ה אין כאן "איסור מוסיף", שאין איסור אמ"ה חל לגבי ב"נ.

לפני עור בהושטת אמ"ה לב"נ

כדבריו נקט בשו"ת פנ"י (יו"ד סי' יד), שכתב דאחר מתן תורה שהתיר להם ז' מצוות, שוב ליכא לפני עור דאורייתא במכשיל ב"נ באחד מן הז' מצוות שנצטוו ב"נ, ואינו אלא איסור דרבנן. ולפי"ז הא דאיתא בכמה דוכתי (עבודה זרה ו, ב ועוד) מנין שלא יושיט אדם כוס של יין לנזיר, ואבר מן החי לבני נח ת"ל (ויקרא יט) ולפני עור לא תתן מכשול, צ"ל דאינו אלא אסמכתא בעלמא. ועי' בשו"ת חתם סופר (חושן משפט סימן קפה) שתמה על הפנ"י, דהא מסקינן בע"ז שאע"פ שהתיר להם, היינו שלא יקבלו שכר כמצווה ועושה, אבל מיענשו עליהו, נמצא המכשילים נותן מכשול לפני עור, ונהי דממונם התיר לענין אם הזיק שור ישראל לשל ב"נ שהוא פטור, אבל להכשילם בעבודת ה' מי התיר, אדרבא מצוה להורותם כמ"ש רמב"ם (פ"י ממלכים).

וצ"ל בדעת הרמ"ע מפאנו והפנ"י וסיעתם, דס"ל שאע"פ שהגוים אינם מצווים כלל, מ"מ מידי עונש לא נפטרו, ונענשים אע"פ שאינם מצווים. וכן משמע קצת לשון רש"י (בבא קמא לח, א ד"ה לומר) שאפילו

מקיימין אותן וכו', שהרי אינם מצווים, אבל מעונשין לא פטרן. ולפי"ז י"ל שזה גם פשט בריטב"א, שבאמת אינם מצווים ולכן שפיר שייך ע"ז קבלה מחדש, ובכל זאת נענשים על אי קיומן. ובעיקר שיטת הרמ"ע מפאנו, ע"י באמרי בינה (שם) שתמה שהרמ"ע סתר משנתו, שבספרו עשרה מאמרות (מאמר חיקור הדין ח"ג פרק כא) כתב וז"ל, דאף דאמרינן ראה ויתר גוים, לא תידוק מיניה שיהיה מותר לנו להחטיא אדם בדבר, דהא תניא לא יושיט אדם אמ"ה לב"נ, אלא הותרה להם ועתידין ליתן את הדין. ומבואר, דס"ל שיש להם איסור, וא"כ אמאי אין כאן איסור כולל. וי"ל, דס"ל להרמ"ע כקושיין דלעיל, דהיינו שאע"פ שס"ל שאין כאן איסור, וממילא לא הוי איסור מוסיף, אבל היות ומקבל עליו עונש, עובר משום לפני עור, דלא גרע מעצה שאינה הוגנת, וס"ל דיש בעכו"ם אף משום לפני"ע דעצה שאינה הוגנת. וכן מדויק בדבריו, שכתב ועתידין ליתן את הדין, היינו שאין הלפני עור מצד האיסור, אלא מצד מה שעתיד לקבל עליו עונש.

סיבת העונש דבני נח אחר ההיתר

ובעיקר מה שהעלינו לפי הריטב"א והאחרונים הנ"ל דאין בני נח מצווים אחר שעמד הקב"ה והתיר להן מצוותיהן ובכל זאת נענשים, לכאורה צ"ע דאם לא נצטוו איך ומשום מה נענשים. וע"י בספר כלי חמדה (פרשת ויקהל אות ד) וביתר אריכות בספרו חמדת ישראל (דיני בני"ב אות א' עמוד פו), שכתב שאע"פ שהצווי הוסר, אבל מ"מ עדיין הם מחויבים מצד השכל, ולכן הם נענשים [וכשיטת רבינו ניסים גאון ריש מסכת ברכות, שב"נ מצווים על מצוות שכליות].

ועיי"ש שהטעם שגדול מצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, הוא מפני שהמצווה צריך ללחום נגד פיתוי היצר, והקב"ה ראה שאין ביכולתם של בני נח ללחום נגד היצה"ר, ולכן "התירן", ושוב אינם צריכים להילחם עם היצר, אלא דממילא גם לא יקבלו שכר כמצווה ועושה משום שאין להם המלחמה. ומ"מ מידי עונש לא נפטרו, משום דסוף סוף הם חייבים לעשות הז"מ גם בלא להיות מצווים, משום שהם מצוות שכליות וקיום העולם. אבל עדיין צ"ע אם מחויבים בז"מ מצד השכל למה צריכים פסוקים לדרוש חיובם. ועוד אם עדיין מחויבים למה אין יצה"ר.

ביאור הגרי"ז בדברי הרמב"ם

לגבי עיקר הקושיא על הרמב"ם מה טיבו של קבלה זו, ע"י באגרות הגרי"ז (בסוף ספר חידושי מרן ר"י"ז הלוי על הרמב"ם), שהשואל טען שאין שום נ"מ בקבלת הגר תושב לגבי דידיה, אלא לדידן שמותר לנו להשאירו בא"י ומצווים להחיותו. הגרי"ז חולק דמצינו כמה נ"מ שנוגע רק לדידיה, ב"נ שהרג בשוגג נהרג וג"ת גולה, וכן לענין קנאים פוגעים בו מבואר ברמב"ם שאינו נוהג בב"נ. אלא ע"כ דהקבלה שנעשה על ידי גר תושב, חידשה דינין גם לגבי הג"ת עצמו, דהתורה חילקה בין ב"נ לג"ת. וכתב שמן הסתם מה שהפריע להשואל הוא דמה ענין בקבלתו אם כבר מחויב, ועל זה תי' הגרי"ז על פי מש"כ הרמב"ם שמשא רבינו נצטווה לכופ את כל באי העולם לקבל ז"מ ב"נ ואם לאו יהרגו, הרי דאע"ג דבז"מ נצטוו כבר מאדם הראשון, אבל אחר מ"ת נתחדש דין גם אצל אומות העולם שלא די בזה שאין עוברין, אלא צריכים קבלה ג"כ, והקבלה צריכה להיות שיקיים אותן בשביל שהן כתובין בתורה. ר"ל שמקבל לעשות המצוות בגלל שהודיענו ע"י משה רבינו שנצטוו כבר, כלשון הרמב"ם.

חלות גר תושב

ובספר "חידושי הגאון מפוניבז" מכח קושיא הנ"ל על הרמב"ם רצה לחדש שבקבלת המצוות של הג"ת ישנו חלות דין גרות עליו, שהרי בוודאי חלוק חיוב המצוות של ישראל מחיוב מצוות של ב"נ, שחיוב מצוות של ישראל אפילו לענין הז"מ ב"נ הוא מכח קבלת התורה בהר סיני, וקבלת המצוות של הג"ת הוא שמקבל עליו לקיים את הז"מ מדין חיוב התורה, וכמו שגר צדק מקבל עליו תרי"ג מצוות, כך ג"ת מקבל עליו ז"מ להתחייב בהם כמו ישראל.

עולם הבא לג"ת

ועל פי זה מיישב סתירה בדברי הרמב"ם, שבהל' איסו"ב (פרק י"ד הל' ד') כתב שאומרים לו לגר הבא להתגייר, הוי יודע שהעולם הבא אינו צפון אלא לצדיקים והם ישראל, וזה שתראה ישראל בצער בעולם הזה טובה היא צפונה להם, שאינן יכולין לקבל רוב טובה בעולם הזה כאומות, שמא ירום לכם ויתעו

ויפסידו שכר העולם הבא כענין שנאמר וישמן ישורון ויבעט. הרי להדיא שאין עולם הבא אלא לישראל, ואילו בהל' מלכים (הנ"ל) כתב שג"ת יש לו חלק בעוה"ב, אבל להנ"ל ניחא שגם ג"ת נחשב לענין ז"מ כישראל ולכן שפיר יש לו חלק בעוה"ב.

על פי דבריו יש להסביר חידוש דין במ"א לגבי שמירת שבת של ג"ת, כמו שיבואר בסמוך.

ג"ת בקבלת שאר מצוות

כתב המחבר (או"ח שד, ג) כותי גמור שהוא שכיר אין רבו מצווה על שבייתו. וכתב על זה המגן אברהם (שם ס"ק יב) שאפילו הוא עושה מלאכת רבו אין אסור מדאורייתא כיון שאינו קנוי קנין עולם. ואם קיבל עליו מצות הנהוגות בעבד והוא שכיר, אין רבו מצווה על שבייתו כשעושה לעצמו [מש"כ לעצמו עי' בביה"ל דאם עושה לישראל אחר בודאי אסור מן התורה, דלא גרע מגר תושב בעלמא], דלא הוהירה תורה אלא על עבד הקנוי קנין עולם, **אבל העבד אסור לעשות מלאכה אפילו לעצמו, דהא קבל עליו מצוות הנהוגות באשה.**

ובביאור הלכה (שם) הביא דברי המ"א והשיג עליו כיון שאין קנוי לו הלא בודאי אין גירות לחצאין, ומאי מהני קבלתו למצוות הנהוגות בעבד, הלא קי"ל בבכורות (ל, ב) א"י שבא לקבל עליו ד"ת חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו. ודוקא בעבד שגופו קנוי ויש עליו שם עבד גילתה לנו התורה דדי אם יקיים רק מצות הנהוגות באשה, משא"כ באדם דעלמא. אין לנו בתורה רק או גר תושב או ישראל גמור, וזה שלא רצה לקבל עליו כל התורה מסתברא דאין מדרגתו אלא כגר תושב בעלמא, ומנא ליה להמ"א שיהיה עדיף מגר תושב דהוא אסור לשבות בשבת. ותי' הביה"ל שאה"נ אינו אלא גר תושב בעלמא, אלא דס"ל דגר תושב גופא אם רצה לקבל עליו בעת תחלת גירותו עוד מצות מלבד השבע ג"כ חלה קבלתו שמחוייב אח"כ לקיים, ומה דנקטו שבע רבותא אשמועינן דאף ששבע מצות מחוייב לקיים כל בן נח, אפ"ה חלה הקבלה, ובכלל גר תושב הוא לענין שמצווין להחיותו, **וכ"ש אם קבל עליו יתר מצוות בודאי מהני.**

אבל הקשה הביה"ל איך ישמור שבת, והלא גר תושב ג"כ אסור לשמור שבת כדמוכח ביבמות (מח, ב) בתוד"ה זה גר וכו', ותי' דזהו בסתם גר תושב שלא קבל עליו רק שבע מצות כנהוג, וא"כ הוא לענין שאר מצות כא"י גמור משא"כ כשקבל עליו עוד מצוות בתחלת גירותו, ובכללם היה ג"כ שבת בודאי יכול לקיימם ומחוייב לקיימם. משמע מלשונן שדווקא היכא שקיבל עליו ג"כ מצוות אחרות, אבל אם קיבל עליו ז"מ ושבת אסור לו לשמור שבת, וצ"ע

ולפי היסוד של הרב מפונוביז מובן יותר איך אפשר לו לשמור שבת, שכמו שג"ת לא מקרי ב"נ לענין ז"מ שקיבל, משום שעכשיו עושה המצוות כיהודי, ה"נ הג"ת הזה שקיבל עליו מצוות כאשה, א"כ לגבי מצות שבת הוי כיהודי, א"כ לא שייך הדין שגוי ששבת חייב מיתה. ולפי"ז נראה שאפילו אם רק קיבל ז"מ ושבת, יהיה מותר לו לשמור שבת, ששמירת שבת שלו הוא שמירת שבת של יהודי, ודו"ק.

ג"ת בכתיבת תפילין

האחרונים דנו האם ג"ת כשר בכתיבת תפילין, ועי' בביאור הלכה (סימן לט) שהפמ"ג ומחה"ש [ועוד הרבה אחרונים] הסכימו דפסול מטעם דהא אינו בקשירה. והשע"ת המציא דבר חדש, דאיירי הד"מ דמכשיר בגר תושב דקיבל עליו כל המצות חוץ מאיסור נבילה, וא"כ הלא ישנו בקשירה. אבל כתב הביה"ל שזה אינו דהלא עכ"פ אינו מוזהר על הקשירה, ותדע דאטו אם אשה ועבד יקבלו עליהן מצות תפילין יהיו כשרים לכתיבת תפילין, וגם לפי"ז אם האשה תקבל על עצמה מצות ציצית תהיה כשירה. וחוץ מזה אין גירות לחצאין. ועוד דא"כ בגר שמל ולא טבל דכתב הרא"ש בע"ז דאינו גרע מגר תושב דהרי קבל עליו כל המצות, וא"כ לפי"ז יהיה כשר לכתיבת סת"ם ויהיה כשר לזביחה כישראל לשיטת הר"י דתלי בבר זביחה, דהרי הוא מחזיק לעצמו במצות זביחה, וסתמא דגמרא ביבמות (מ"ו) דאמר שם וכיון דלא טביל עו"ג הוא לא משמע כן. אבל לפי דברי ההרב מפונוביז מובן למה מקרי בר כתיבה, שאם קיבל עליו מצות תפילין שפיר הוי בר כתיבה.

בשיטת רש"י שג"ת חייב בשמירת שבת

רש"י (יבמות מח, ב) כ' דגר תושב הוא זה שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ואוכל נבלות, והזהירו **הכתוב על השבת דמחלל את השבת כעובד עבודת כוכבים.** ותמה עליו בתוס' דאם כן נפיש להו משבע

מצות, ובמסכת ע"ז (סד, ב) משמע דבשבע מצות שקבלו בני נח איקרי גר תושב ועוד דבפרק ארבע מיתות (סנהדרין נח, ב) אמרינן דעובד כוכבים ששבת חייב מיתה אפילו בחול כל שכן בשבת, ובפרק ד' מחוסרי כפרה (כריתות ט, א) קאמר ר"ע דגר תושב אין מוזהר על השבת. מה שכתבו בתוס' שלר"ע אינו מוזהר בשבת אינו מובן, שהרי לכו"ע אינו מוזהר על השבת, דת"ר גר תושב מותר לעשות מלאכה בשבת לעצמו כישראל בחולו של מועד, ר"ע אומר כישראל ביו"ט, ר' יוסי אומר גר תושב עושה בשבת לעצמו כישראל בחול, רש"א אחד גר תושב ואחד עובד כוכבים עבד ואמה התושבים, עושין מלאכה בשבת לעצמן כישראל בחול.

ותי' הרב מפונביז שלפי הנ"ל ניחא, דהנה לענין איסור ע"ז כתב לחדש שיש הבדל יסודי בין ב"נ לישראל, שאצל ב"נ אין האיסור אלא בזה דעובד אלהים אחרים, אבל אצל ישראל עיקר היסוד הוא האמונה בה', א"כ ג"ת שמצות ע"ז שלו מחייב גם אמונה בה', חייב בשביתת שבת משום לתא דע"ז, דכל המחלל שבת כעובד ע"ז, והטעם בזה משום דשביתת שבת כנגד מעשה בראשית, אבל ב"נ אע"פ שמצווה באיסור ע"ז, אבל היות ואין בו ענין של אמונה, אין איסור ע"ז שלו מחייבו בשביתת שבת, שהיא קשורה לאמונה במעשה בראשית.

הודעת איסור ע"ז לגר המתגייר

על פי זה מיישב עוד קושיא, דהנה בסוגיא ד"גירות" (יבמות מז, ב) נאמר שמודיעין לגר מקצת מצוות, ולומדים את זה מנעמי שאמרה לרות אסיר לן עבודת כוכבים, ורות ענתה (רות א) ואלהיך אלהי, וקשה למה אמרה לה על איסור ע"ז, הרי בלא"ה היתה מצווה בתור ב"נ. ולהנ"ל ניחא, דגם לענין ע"ז יש הבדל בין יהודי לב"נ, ולכן היתה צריכה להזהירה מחדש על איסור ע"ז.

חזרה מקבלתו

הבאנו לעיל דברי הגרי"ז ובין הדברים מבואר שם שיכול הג"ת לחזור בו מקבלתו, ויש להסתפק לפי הרב מפונביז, שיש חלות דין גר תושב, האם יכול הג"ת לחזור בו, שהרי גר אמת בוודאי אינו יכול לחזור בו, א"כ אולי גם ג"ת שלענין הז"מ הוי כגר אמת, אינו יכול לחזור בו. עוד יש להסתפק האם בני ג"ת הם ג"כ ג"ת, דהיינו כמו שבן גר אמת הוא ישראל כך בן ג"ת הוא ג"ת. ויש שרצו להוכיח מהרמב"ם (איסורי ביאה יב, ה) שכתב שהבא על בת גר תושב אין הקנאין פוגעים בו אבל מכין אותו מכת מרדות, משמע שיש מושג של "בת" ג"ת. אבל אין זה נכון כלל דכמו ש"בת" ישראל, הכוונה בת שהיא ישראלית ה"נ "בת" ג"ת הכוונה בת שהיא ג"ת.

איסור להשאיר גוים בא"י בזמן הזה

נחלקו הרמב"ם והראב"ד בענין ג"ת בזמן הזה, הרמב"ם (איסורי ביאה יד, ח) כתב שאין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג, אבל בזמן הזה אפילו קיבל עליו כל התורה כולה חוץ מדקדוק אחד אין מקבלין אותו. הראב"ד חולק על הרמב"ם וס"ל שאדרבה בזמן שאין היובל נוהג יש קולה שיושב אפילו בעיר עצמה, שאין קדושת הארץ עליה כשהיתה, וקונה ע"ע עד זמן שירצה שאין זמן מיוחד. אבל לענין להחיותו מסכים עם הרמב"ם שבזמן הזה זהו להחמיר עליו. וכתב עליו המאירי (יבמות מח, ב) "ואין נשענין על בינתנו לקבל גר לחצאין".

ישיבת ארעי

הרמב"ם (עבודה זרה י, ו) מוסיף שאפילו ישיבת ארעי אסור. וז"ל בזמן שיד ישראל תקיפה עליהם אסור לנו להניח עובדי כוכבים בינינו, ואפילו יושב ישיבת עראי, או עובר ממקום למקום בסחורה לא יעבור בארצנו, אלא עד שיקבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח שנאמר לא ישבו בארצך אפילו לפי שעה, ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג. על חידוש זה חולק הראב"ד וכתב שזאת לא מצאנו ולא שמענו מעולם, והפסוק שהוא מביא בז' אומות הוא, ואפילו לדבריו ישיבה כתיב בהו ולא העברה. עוד חולק עליו לענין ישיבת הארץ, שאפילו בזמן הזה מותר להושיבן בארצנו. וכתב הכסף משנה שטעמו לומר שאע"פ שאין מקבלין גר תושב בזמן שאין היובל נוהג, אם קבל שבע מצות למה ימנעו אותו מישיבת הארץ, הא ליכא למיחש ביה פן יחטאו. והוסיף לחדש שאפילו לדעת הרמב"ם אם מעצמו קיבל עליו שבע מצות, שאין מונעין אותו מישיבת הארץ, ולא בא לומר אלא שאין בית דין מקבלין אותו.

וכבר תמה עליו המנחת חינוך (מצ' צד) שהר"מ כאן כשמביא הדין שאסור להושיב עכו"ם בא"י, כתב דאין ג"ת נוהג בזמן שאין היובל נוהג, א"כ מבואר מדבריו דגם לענין ישיבת הארץ מיירי. עוד הק' המנ"ח שבהל' איסורי ביאה (יד, ז) כתב הרמב"ם ולמה נקרא שמו תושב לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל, ומיד אח"כ כתב הרמב"ם שאין מקבלין ג"ת אלא בזמן שהיובל נוהג וכו', משמע להדיא דלענין ישיבת הארץ ג"כ הדין כן.

להשאיר מוסלמים בא"י

בדברי הרמב"ם מבואר שכל הגוים בכלל האיסור. אבל כבר הבאנו השגת הראב"ד שכתב **והפסוק שהוא מביא בז' אומות הוא**, וכתב המנח"ח שדעת הסמ"ג כהראב"ד דאין לאו זה נוהג רק בז' עממין. אבל מש"כ המנ"ח שכן דעת החינוך תמוה שכתב להדיא "שלא לשכן **עובדי עבודה זרה בארצנו**, שנאמר (שמות כ"ג, ל"ג) לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי", מבואר שהאיסור שייך בכל עובדי ע"ז.